

Transskription af:

Den yderste grænse

S1E7 Henning Haslund-Christensen: Spion, våbensmugler og opdagelsesrejsende

Vært og tilrettelægger: Bjørn Harvig.

Medvirkende: Michael Haslund Christensen, filmproducer og Henning Haslund Christensens barnebarn.

Redaktør: Rikke Caroline Carlsen

Michael Haslund Christensen: På vej hjem efter aflevering af de her våben blev han ramt af en lavine og bliver smadret fuldstændig, mister, jeg tror, hans ben brækker 32 steder og en lavine bedækker ham eller dækker ham fuldstændig. Så bliver han hjulpet ud af sine folk, af sin sherpa og bliver bragt ned til sikkerhed og bliver fragtet hjem med skib igen. Men så har han jo handicappet nu. Altså hans. Hans ene ben er 2 3 tommer kortere end det andet.

Bjørn Harvig: Du lytter til Den yderste grænse.

Intro: Fremmede lande, fremmede sprog, fremmede skikke.

Bjørn Harvig: Jeg hedder Bjørn Harvig og har været formand for Eventyrernes Klub og har rejst på cykel og til fods overalt i verden. I denne her serie vil jeg gå på opdagelse i nogle af de vildeste danske ekspeditioner.

Intro: Der var minder fra Bali, Thailand, Indien, Bangkok, Java, Samoa, Hawaii. Fra tropefolk og hovedjægere, gule, sorte og brune folkeslag.

Bjørn Harvig: Over for mig i dag blandt tusindvis af bøger om fremmede folkeslag i Nationalmuseets bibliotek sidder Michael Haslund Christensen. Velkommen Michael.

Michael Haslund Christensen: Tak.

Bjørn Harvig: I dag skal vi tale om din bedstefar, Henning Haslund-Christensen. En af de helt store danske opdagelsesrejsende, der drog ud på flere lange ekspeditioner i Centralasien, primært blandt mongolerne. I 1920'erne, 30'erne og 40'erne indsamlede Henning Haslund-Christensen, etnografika og optog en enestående samling af mongolsk kulturarv, især folkemusik, hvilket fik stor betydning for dansk og international forskning af Mongoliet. Men for to år siden blev det i en dokumentarfilm afsløret af Haslund Christensen undervejs på ekspeditionerne også havde et andet opdrag. Han var nemlig engelsk spion og våbensmugler, og jeg tror ikke, vi kunne tænke os nogen bedre gæst i studiet i dag. For det er dig, Michael, der stod bag den afslørende film. Vi kender hinanden fra Eventyrernes Klub. Du er filmmand og har blandt andet lavet denne om din bedstefar, som hedder Fædre og Sønner, hvor du og din far, Søren, rejser tilbage til nogle af de områder, som Henning brugte et halvt liv på at dokumentere. Michael, kan du fortælle lidt om Hennings baggrund.

Michael Haslund Christensen: Henning, han er jo født i 96, altså 18 96, og han døde i Kabul i 1948, så jeg har aldrig mødt ham, og han kom fra sådan en. Ja, en. Han er jo en anden tid, end vi er i dag, og han kom fra en baggrund, hvor hans far var kongelig kapelmusikus og spillede valdhorn og. Så havde han en militær karriere på den måde, at han startede som kadet og blev uddannet på Kronborg i altså omkring Første Verdenskrig, før Første Verdenskrig. Og de kom aldrig i spil, fordi Danmark ikke var en del af det. Men de havde en god gruppe der, og det var efter Første Verdenskrig, hvor man ligesom tænkte, hvad skal der ske? Og alt var lukket ned. Og hvad vil vi, og hvad kan vi, og hvad må vi og alle de der ting? Der besluttede jeg den her gruppe på måske 6 7 mand for at følge deres ledere, som var. Jeg kan ikke huske, om det var specielt eller kaptajn, men det var Carl Krebs, som i forbindelse med første Verdenskrig havde været ude at inspicere krigsfanger i Sibirien og ikke kunne komme hjem. Så han havde søgt sydover og kommet til Mongoliet, og så havde han fundet et område, som ville være velegnet til at kunne lave landbrug og ville redde de mange danske landbrug, der var ude i Sibirien som kollektiv. Næ. Som andelsfarme før de blev tvangskollektiver. Ja, og der ville han ligesom tage den her gruppe med og finde ud af om det kan lade sig gøre. Og hvis det kunne lade sig gøre, så kunne de danske landbrug i Sibirien trække sig sydover og overleve i stedet for at opgive det hele. Så den tur var jeg med på. Det var hans første møde med Mongoliet. Det var i start 20'erne.

Bjørn Harvig: Hvordan fik de to kontakt altså Karl Krebs og Henning Haslund?

Michael Haslund Christensen: Det var på den der Kronborg.

Bjørn Harvig: Det var på Kronborg, det var på Kronborg. Ja, okay.

Michael Haslund Christensen: Og så den her gruppe af mennesker. De uddanner sig lidt hver især, så de kunne repræsentere alt, hvad der skulle til, når man tog ud et sted, hvor der var rigtig

langt til alt. Hvor min farfars opgave var, at han rejste til England blandt andet for at lære om heste og om landbrug. Så det var hans stil. Så var der nogle der var omkring korn og nogle der var omkring jagt og nogle andre ting. Så de ligesom havde forskellige kompetencer. Og det var ligesom der, hvor han i forhold til hvad vi har læst os op til, der hvor han begyndte at få de der engelske kontakter sammenført med, at den her gruppe af folk på Kronborg også var ret tæt tilknyttet den engelske variant. Der var ligesom på det tidspunkt kunne det være, at man holdt med englænderne, tyskerne eller franskmændene. Og det var så helt klart den engelske gruppe det her, og som jo også var det, der nåede længst ud i forhold til det engelske imperium på det tidspunkt, som var stærkt nede i Indien, Og de havde rigtig store interesse i at komme ind i et Kina, som var ved at vælte og uden ledelse. Den kinesiske kejser var abdicerede omkring 11, tror jeg det var, og den mongolske nogenlunde det samme, de store religiøse ledere derude, og de havde bare en stor modstand mod kommunismen der, så de skulle gøre alt for at at den røde hær ikke trak sig sydover, og at Englands indflydelse var større og stor nok til at de kunne holde flanken, om man så må sige.

Bjørn Harvig: Og en af planerne med samtalen i dag er, at vi helt sikkert kommer til at komme tilbage til det der Michael. Altså hvordan Henning måske også blev en brik i det spil eller selv ønskede at blive det. Men, men, men. Fortæl lige hvordan? Hvordan? Hvordan trives han så? På den første tur der? Altså, hvordan er det for ham at være sammen med med Krebs og de andre?

Michael Haslund Christensen: Jamen altså, jeg har jo ikke som sagt øjne. Jeg har ikke lyttet til hans stemme, andet end hvad der har været i radioen og læst noget af hans bøger og sådan noget. Primært har jeg hørt en masse fortællinger, og jeg har rejst siden '86 på min første rejse til Mongoliet, hvor vi ligesom opsøgte de steder, hvor min farfar har været sammen med min far. Og 90. 98 og ligesom været alle de steder, hvor han selv har været og ligesom hørt fortællinger. Og i forhold til det ydre Mongoliet, der hvor han var. Der kom de afsted i starten af 20'erne og '23 tror jeg. Hvor de landede derude. Og hvor han var til 25-26.

Bjørn Harvig: Er det den nordøstlige del af Kina. Manchuriet?

Michael Haslund Christensen: Nej, det er ikke Manchuriet, det ydre Mongoliet. Det er der, hvor de starter allerførst, men kommer ud til selve den mongolske... Det, der i dag er den Mongolske Folkerepublik helt op til grænsen til Rusland. Okay, hvor de laver den her farm der, mega-gården? Der. Der tror jeg han trives ret fint, og de laver en masse ting. Og de ligesom opdyrker land og får, køer og får ligesom etableret et dansk landbrug. For netop at få testet om mange af de landbrug, der ligger i Sibirien, også kan flyttes om det samme konditioner og sådan noget. Men han får samtidig også en mulighed for at være posttrytter, som gør, at han kan komme afsted og stå for at al den post der bliver sendt ud til folk. Og de skal jo alt med og de skal have glas og søm og alle de der ting for at kunne bygge. Det skal ned og hente sydpå. Så han er ligesom posttrytteren. Og han elsker mennesker, og han elsker sprog, finder jeg ud af. Fordi han altså han bliver rigtig dygtig. Han sidder og har en lille notesbog, som jeg har fundet mange af, hvor han ligesom skriver ned på hvad sprog og hvad grammatik. Og så langsomt lærer han de forskellige sprog. Han lærer også kulturerne, og han er nysgerrig på det. Og så kommer kommunismen til Mongoliet, og så bliver dem, der ikke er brugbare, smidt ud. Så min farfar. Han blev simpelthen sendt ud af Mongoliet i 26, og det gør alle de andre også. Og det er kun Carl Krebs, der får lov til at blive i området, fordi han er doktor. Han er

læge, og han bliver der til 36 og min farfar. Han ligger så i rummet mellem Khalkhin der og ned mod Beijing og ligesom er. Altså, han får et job på British American Tobacco og hvad det end er, men det holder ham i hvert fald i kontakt med specielt en gut, der hedder Hertig Larsson, som er en svensk missionær, som står for alt, hvad der er bindeled og alt hvad der skal sælges og sælges og købes. Og hvis du skal have en hest, du skal have benzin, hvis du skal have ammunition, hvis du skal have post osv. Så skal man forbi Larsson der, og han bliver hans gode ven og rådgiver i området. Han har været der i mange år. Starter ud som kristen missionær, ender som som ja nærmest konsul eller røverhøvding nærmest. Så han kommer til at rejse der og ender i Beijing. Men også som en form for post rytter eller en informant. Og så har jeg læst nogle forskellige steder, der hvor han skal gøre sig. Han er jo fyret fra gården, eller det er urealistisk, og han har absolut ikke tænkt sig at komme tilbage. Der er ikke noget at komme tilbage til rigtigt. Han er en lille smule uvenner med sin familie, fordi han har i første omgang fået klippet hånden en lille smule ved at rejse ud, hvor de synes, at det er uansvarligt og samtidig at han rejser ud. Så hans stærkeste binding til familien som hans søster. Hun dør i barsel, så han er. Han. Han. Han vil bare ikke hjem. Han vil være derude.

Bjørn Harvig: Og uansvarlige, hvad mente de med det?

Michael Haslund Christensen: Jo, men altså.

Bjørn Harvig: Frygtede de for, at han skulle komme galt afsted? Eller var det en karriere derhjemme, han skulle have satset på? Eller hvordan?

Michael Haslund Christensen: Nej, jeg tror bare, at hvis du er en almindelig standard familie, så synes man vel. Hvad bidrager du med, når du bare er derude, og vi aldrig hører fra dig? Og du skal have kone og børn, og du skal opbygge din.

Bjørn Harvig: Familie og se værdien i det...

Michael Haslund Christensen: Ja, okay. Ja, det tror jeg. Men han er i hvert fald derude og ligesom begynder at få etableret de ting han gør som ryttere og poster er jo også, at han han får information om, hvad der sker. Og der sker rigtig meget, fordi russerne rykker frem, og jeg har læst nogle breve, hvor han ligesom laver nogle optællinger af hvor, hvor, hvor, hvor mange heste, hvor mange våben, hvor mange, hvor er de placeret? Og der er der altså altså informationer, som kan bruges af englændere eller andre i forhold til hvordan kommunismen udbredes.

Bjørn Harvig: Og så bliver han, kommer han jo i kontakt med den meget kendte svenske opdagelsesrejsende Sven Hedin.

Michael Haslund Christensen: Ja.

Bjørn Harvig: Prøv lige at fortælle, hvordan det sker. Fordi sådan som jeg husker historien om Henning, så er det jo, at Sven Hedin på en eller anden måde bliver hans mentor.

Michael Haslund Christensen: Eller han er en rigtig, altså en kæmpe rockstjerne, altså Sven Hedin. Han rejser hele verden. Og han udgiver altså kæmpe mange værker. Han har to tre værker om året. Og rejser har økonomi for alle mulige steder. Og lige præcis i. Han bliver hyret i 27 af ideen og en ret sjov historie. Også fordi at Hedin skal bruge en mand til at rejse tværs over Kina. Har rigtig store problemer med specielt studenterne i Beijing, fordi de vil ikke have flere at vide derude, fordi de tyvstjæler alle deres arkæologiske genstande. Og du kan ikke stole på en hvid mand. Men samtidig er der stort oprør i Kina. Altså hvem bestemmer der altså? Det hele er altså.

Bjørn Harvig: Oppe i luften, ja.

Michael Haslund Christensen: Oppe i luften. Og så hører han fra Hans Larson, at han søger en, Hedin, søger en mand til at være karavanefører. Og vi snakker altså om, at han skal have omkring 300 kameler afsted, og at de skal være afsted i 3 4 år og kæmpe, kæmpe kæmpe logistisk. Og så han får et møde op at køre med Sven Hedin og Sven ligner han bare til jobsamtale, men han vender den om, og så siger han Jeg har lige sagt op på British American Tobacco, fordi jeg har opfattet, at jeg havde jobbet, så han sætter sig selv, så han skubber sig selv ind foran. Altså hvor han i første omgang bare var til en samtale.

Bjørn Harvig: Det er meget smart.

Michael Haslund Christensen: Og jeg kan jo ikke gå tilbage. Det er ikke en jobsamtale. Jeg har ikke noget. Jeg har jo sagt mit job op. Jeg kan ikke se de ænder og de ænder i god synk. Jeg har stadig problemer med at komme af sted, fordi de har ikke fået tilladelserne. Så min far kommer også til at være relativt lang tid i tilknytning til at få bygget ekspeditionen op og samle kasser. Så de er lidt uden for Beijing og lære for første gang, egentlig videnskabsfolk, fordi en videnskabelig kinesisk svensk videnskabelig ekspedition på tværs af Kina.

Bjørn Harvig: Hvad ville Hedin altså med den? Du sagde 3-4 år lange rejse? Hvad var hans plan? Hans opdrag?

Michael Haslund Christensen: Hans opdrag var at rejse fra Beijing og så ud til Xinjiang ud til øst vest, Kina.

Bjørn Harvig: Vest, Kina og så.

Michael Haslund Christensen: Altså i en rute som som Silkevejen er nærmest. Og så havde han forskellige.

Bjørn Harvig: Store handelsbyer.

Michael Haslund Christensen: Og ørken oaser, og så havde han forskellige slags videnskabsfolk, som rejste. Altså ved siden af hoved ruten og en af de ret vilde ting var, at han var finansieret af Tyskland, som på det tidspunkt var i en benlås, at de ikke måtte udvide sig. Efter første verdenskrig, hvor de havde fået en begrænsning på deres territoriale udvidelse.

Bjørn Harvig: Og det var jo meget kontroversielt. Var det ikke det, at Sven Hedin nogen af de ting?

Michael Haslund Christensen: Nej, ikke i det. Ikke på det tidspunkt. Det er ikke på det rigtige på det tidspunkt. Men han var i hvert fald støttet af af den tyske kejser eller hvad det hedder. Og så igennem Lufthansa under påskud af, at de var i gang med at finde en luftvej til Beijing fra Europa. Så så halvdelen af deres folk var ikke videnskabsfolk. Det var tyske soldater tyske piloter, som skulle undersøge, om det overhovedet var muligt at flyve. Og på det tidspunkt, så kunne du ikke flyve så lange stræk, så du skulle også have nogle sikre mellemlanding muligheder. Så hele den rute var egentlig en planlægning af vejr og vind og mellemlanding for at kunne få flytrafik fra Europa til Østen. En af tingene, ja, det var det, der gav pengene.

Bjørn Harvig: Michael, prøv at fortælle ham om Sven Hedin og Hennings forhold.

Michael Haslund Christensen: Sven Hedin på det tidspunkt er han, han er superskarp, men det er en stor udfordring for din ekspedition, så jeg tror bare, han har tillid til, at Henning får etableret alt, hvad der skal til i det praktiske. Altså, Hennings lod er, at han siger, han kan kinesisk, og han kan mongolsk, så han kan styre karavane folket, altså alle dem der har kamelerne og alle dem der skal gøre at dyrene gider at gå. Fordi du kan have nok så mange planer. Men hvis dyrene ikke gider gå, så er du lost. Og det styrer han med sit kendskab til folk, og jeg tror, han oplever, at han. Han har en god menneskelig kontakt til, om man så må sige lokale mennesker. Og kan de der sprog går op i det. Og så mens de ligger og venter der, og mens de rejser, så er han jo i starten. Der bliver han jo tilknyttet en fotograf. Liebeskind tror jeg hedder en tysk fotograf, som, hvor de går ud og går ind i templerne. Og inde hos lamaerne og inde hos alle mulige og. Og får de vildeste optagelser, som Hedin aldrig rigtig selv ligesom på den måde har fået fat i, så han han mærker måske også. Hans evne til at bryde nogle ting, som normalt er ret svære at komme igennem. Og han bliver også nysgerrig på de her videnskabsfolk, der er der. Og det har han jo ikke prøvet før med metodik. Og nedskrivninger og holde styr på det hele og rapportere. Og ligesom på en måde arkivere og. Som jeg også tror er en af hans store styrker for eftertiden. Det er jo den måde, som de har. Altså har man altså han har været skolet nærmest af Hedin, hvordan du indsamler ting, Hvordan du noterer, hvor de. Købte hvad de lavede. Hvad virkede det til? Hvad har de givet for det? Hvad er kontakterne?

Hvad er alt omkring det. Sådan at alle de genstande, der er her på Nationalmuseet. At de har kunnet bruges til eftertiden, til forskning. Fordi der er de rigtige informationer omkring det, og det er lavet ret systematisk. Så det har de to sammen. Så får han også nogle selvstændige opgaver derude. Som bl.a. at skulle lave lydindspilninger, som han går helt vildt op i og leverer et godt stykke arbejde. En af de gode ting, som Hedin har fået at vide, for overhovedet at få lov til at gå igennem Kina, det er at alt hvad han finder på sin vej, skal tilbage igen til Beijing, og derfra skal man finde ud af, hvad der skal gå videre, og om der overhovedet er noget, der skal gå videre.

Michael Haslund Christensen: Fordi den store udfordring med at få ekspeditionen startet. Det er jo, at folk siger, at den hvide mand stjæler med arme og ben. Det som Henning så gør, og hvor han møder min farmor på telegrafan, det er, at han får en opgave derude vestpå i Xinjiang. Og møder det her tempel og faktisk får foræret af den Torghudske prins [qingsi gegen] og den den den den store lama der får de tempel telte, fordi mongolerne på det tidspunkt føler sig også presset af kineserne. Så de tænker om min farfar kan overtage det, og det tror jeg er hans store evner. Hvad der er godt for mig, er også godt for jer, for hvis jeg ikke gør det her med at indsamle og få ting ud og få dem reddet, så forsvinder jeres egen kultur. Og det er sådan noget, som han lever af. Både i forhold til at få ting op at stå, men også i forhold til at få adgang og tillid for dem. Fordi folk er bange for, at den kinesiske maskine ligesom gør, at deres kultur forsvinder.

Bjørn Harvig: Men hvad kunne Henning som nogle af de andre ikke kunne? Altså, det lader til, at han havde en eller anden utrolig evne til at skabe tillid til folk. Eller?

Michael Haslund Christensen: Jeg ved det ikke. Jeg har ikke mødt ham. Men, men, men men, men. Jeg vil tro ud fra hvad han skriver og hvordan han noterer og hvordan han ligesom gør at han har en god menneskelig kontakt, og han har en forkærlighed for sprog og et godt øre. Og så er han nysgerrig. Og han er tålmodig. Og vækker tillid gennem det. Og. Det er jo. Jeg ved ikke, hvad det er for en evne. Det er ikke noget, du kan læse dig til. Det er noget, du har som karakter. Men ligesom jeg selv har oplevet, når jeg har været derude. Altså specielt mongolerne er jo noget, som jeg i hvert fald føler, hvis du sammenligner med kinesere, så synes jeg ikke de er så så oppe at køre på om om man ordligt forstår hinanden. Det er sådan mere om man aflæser hinanden, og det har jeg i hvert fald kunnet gøre uden at kunne sprog og komme rigtig langt med alle mulige ting, når jeg lavede film derude og alle mulige ting. Men jeg tror, at min farfar kunne det samme. Altså.

Bjørn Harvig: Det er nok noget mange af os kender.

Michael Haslund Christensen: Kunne det samme som min farfar eller hvad det er... Men det er læren ved Hedin. Sven Heding når vi snakker om relationen, det er jo så at han også evner at få alle de her genstande ud af vest Kina med, med tog og med karavaner fra Rusland. Så han tager det ikke ud i Peking, som hele aftalen er, at han tager det ud igennem vest Kina, op med jernbaner og så over det russiske til Stockholm.

Bjørn Harvig: Hvad siger kineserne til det? De havde en anden aftale.

Michael Haslund Christensen: Jeg tror ikke de ved noget om det.

Bjørn Harvig: Det ved de ikke noget om. Så er han også fræk.

Michael Haslund Christensen: Ja, han er fræk som en slagterhund. Det tror jeg da han sku. Det er ret vildt.

Bjørn Harvig: Michael prøv lige at. Jeg synes det er så spændende det der med at han. At han faktisk allerede dér ved at mongolerne også selv ved det. At hvis ikke vi ligesom giver. Giver nogle andre adgang til vores kulturarv og musik. Han tager jo ekstremt mange beklædningsgenstande med hjem. Altså, det er jo. Det kommer vi sikkert ind på, hvad det er, han egentlig tager med hjem. Men det er jo utrolig mange ting, som også er her på Nationalmuseet. Det er han. Han er klar over, at det kan de snart miste. Fordi kommunismen kommer og måske, du ved, ødelægger det hele. Altså er han. Han er simpelthen klar over, at han bliver nødt til at redde så meget som muligt af den her kulturarv, inden den simpelthen bliver brændt eller stjålet.

Michael Haslund Christensen: Jeg tror ikke engang, at hans drivkraft er så bevidst, som du siger. Men jeg vil da sige, at de optagelser, jeg nævnte omkring det tempel, hvor de var oppe og lave nogle af ceremonierne omkring templerne, de er så vilde. Det er Det er som at komme ind i en på en anden planet. Altså ting var så forskellige og det der var så fantastisk dengang vi rejste, det var jo at der var jo ikke IKEA, og der var ikke jysk sengetøj i Kina på det tidspunkt, vel? Altså, der var meget forskelligartede kulturer. Og blandt andet den her religiøse kultur var helt vild. Altså også hvad folk valfartede til og den måde de var udklædt og hierarkisk, hvordan de havde dragter og hovedbeklædning og alle de her ting. Det var simpelthen så, så, så altså ret vildt, ik? Og på det tidspunkt, hvis du siger det er et meget tidligt stadie af globalisering. Der bliver aldrig normaliseret, så det er selvfølgelig før T-shirt. Men, men, men, men, men, men. I hvert fald er der en meget speciel kultur, som du ikke har nogen andre steder, og den vil du gerne have med dig. Jeg tror også, at det han har lært i forhold til Hedin, der altså hvis han skulle hele den her sending, der blev talt ud fra vest, hvordan skulle det registreres? Hvorfor skulle det være? Han har siddet med den her lama. Han har også siddet med kongen derude og fundet ud af, at der er en interesse i at få genstandene reddet eller bevaret. Og den her måde, som han ligesom lærer Hedin og forskerne kommer tilbage med det til Stockholm og afleverer det til den svenske konge og store gaver. Og jeg tror bare, at det er et lille folk i en stor, stor, stor kinesiske altså, Kina er bare stort, og hvis du er en minoritet i Kina også på det tidspunkt altid, vil jeg sige så er du under altså du kæmper bare for at bevare din identitet, ikk?

Bjørn Harvig: Men Michael, det er jo rigtig rørende. Nu sad genså jeg den din film fædre eller den film du er med til at lave? Fædre og sønner, hvor du og din far Søren, som også er medlem af Eventyrernes Klub. I er faktisk tre generationer af eventyr. Du og Søren rejser ned i Hennings fodspor. Og I møder jo rigtig mange mongoler i de vest Kina i det vestlige af Xinjiang provinsen, hvor I faktisk møder nogle folk, som takker jer. Eller som ville ønske, de kunne takke Henning for det han

gjorde dengang, fordi det som han tog med ud, blev reddet for dem. Der er en kvinde, der siger: "Jamen, den eneste årsag til, at hun kender sin bedstefar. Det er fordi hun kan læse om ham og familien i Hennings bog. Så det har jo faktisk betydet noget for eftertiden. Ikke kun for hvad skal man sige vores herhjemme forståelse af mongolerne, men også for deres forståelse af sig selv. Og det synes jeg jo er rigtig, rigtig smukt.

Michael Haslund Christensen: Ja, det er rigtig vildt. Det er vildt.

Bjørn Harvig: Ja, men.

Michael Haslund Christensen: Det er jo det samme. Altså dengang min farfar var derude, så var der jo ikke særlig mange kinesere. Der var en kinesisk guvernør, og der var måske. Der var selvfølgelig nogen, og der var en herlighed, og man skulle forstå, at magten, den, den var. Det var kinesisk territorium og alle de der ting. Men mongolerne har altid forstået at jonglere godt mellem det. Det er også i dag, vil jeg sige. Men i dag, når vi kommer derud, så er der jo altså bare min, min, min kontakt derude. Altså siden han flygtede først. Vi mødte ham første gang i 86, så hjælper vi jo ud af landet. Kommer han til Danmark? Så kom han op og læse om de her ting og undersøger tingene på Nationalmuseet og fortsætter til USA for sin kone ud for sit barn ud og ser aldrig sine forældre igen. Kommer tilbage med os der nu og har arrangeret den her tur, fordi han er blevet amerikansk statsborger og kan komme ind i Kina igen og være beskyttet af international ret og bla bla bla. Så er der kommet. Fra hans landsby er der kommet næsten 60.000 kinesere ind.

Bjørn Harvig: Hold da op.

Michael Haslund Christensen: Og det er jo han grunden til at han rejste derfra. Det var han. Han kunne simpelthen ikke have, at han ikke kunne være den han var, eller den identitet han var. Fordi det der sker, når du får et forenet Kina, som jo også er imponerende på mange måder, det er jo også, at sprog og historiefortælling kommer. Kulturrevolutionen brænder alt ned. Alle de her ting. Det er jo også en faktor at... hvorfor Hennings materiale er meget interessant. Det er jo at kinesisk kulturrevolutionen har smadret alt og brændt alt, så du ikke havde en fortid, du kun havde en fælles fremtid. Så det er også der hvor det lucky punch. Kan man sige, at der er nogen, der har gjort det og det, så tror jeg, det vil være for altid også fremover. Det gælder jo bare om at. Altså dem der. Dem der ligesom samler ind og har et fokus på en tid, så tingene ændrer sig.

Bjørn Harvig: Ja, ja, og det ved de jo ikke. Nej, det ved du jo ikke.

Michael Haslund Christensen: Nej, overhovedet ikke. Det er ikke en bevidsthed, tror jeg. Jeg tror bare, det har været en nysgerrighed. Ja, plus han har jo lært de her forskere fra videnskaben i Venedig, Edin, som han har mødt, hvor han måske. Det kender jeg udmærket godt. Jeg har ikke. Jeg har selv en filmskole uddannelse. Jeg har ikke nogen højere akademisk uddannelse, og der kan man nogle gange godt med Gud. Alle dem, der har læst alle de der bøger, du ved ikke, Gud tænk.

Og hvis ikke. Så jeg tror, han ligesom også kæmper lidt med sig selv, at når han er sammen med de folk, så vil han gerne bidrage med noget og overraske. Selvom man er en Jack of all Trades Master of None, ikke.

Bjørn Harvig: Mikael, lad os springe tilbage til hans forhold til Hedin, fordi de så vidt jeg husker, så er det også noget med at han bliver forelsket i en kvinde, som er tæt på Hedin-familien, men også at de måske på et tidspunkt bliver uenige om nogle ting?

Michael Haslund Christensen: Altså, vi har jo haft adgang til en masse materiale, jeg har fundet på loftet, og nu er det sådan, at jeg har lige tømt mine forældres lejlighed der, og så har jeg fundet endnu mere. Altså, det er uendeligt. Nu ved jeg, at der ikke er mere. Fordi nu er jeg lige fejlet loftsrummet, og der er ingenting tilbage. Men det jeg fandt her for to dage siden. Det var hele hans brevveksling mellem min farmor og ham selv i hele den her periode, hvor alt det her sker med Sven Hedin.

Bjørn Harvig: Hun er en svensk kvinde.

Michael Haslund Christensen: Hun er en svensk kvinde, som arbejder som den person, der skal koordinere transporten af de her tempelting fra Xinjiang hjem til Stockholm.

Bjørn Harvig: Okay.

Michael Haslund Christensen: Som gaven til den svenske konge. Så de har sådan en mail eller en telegramudveksling, og jeg kan se min farfar. Han sidder og læser noget telegram fra en svensk pige om hvordan de skal få det russiske jernbanesystem, told-systemer, bribing, whatever op at køre, ik? Og han har aldrig mødt hende. Han sidder bare sådan noget med 3 4 ord. Det er ligesom telegram sproget, ik? Så jeg tror at han har haft en hel vild fantasi kørende om hvem det er der hele tiden vender tilbage på hans 4 ord og kender 4 ord. Og de mødes hos os i Stockholm. Og det er min farmor, som er hyret af Sven Hedin til at lave det her. Og som sidder rigtig tæt på Sven Hedins seks søstre, som er notarer for Sven Hedin. De har en helt... De bor allesammen sammen. Og alt hvad Sven Hedin laver, det renskriver de og kategoriserer og ordner. Og det er deres liv. Det er, hvad de laver hele livet. Så det er jo også hvorfor Sven, han udgiver sindssygt mange ting. Men min farmor er tæt i den sammenhæng, og min farfar møder så da han kommer til Stockholm og skal se det her telt, møder han hende, som han har lavet et telegram udvekslinger med. Og de, ja, de synes, at det virker for dem.

Bjørn Harvig: Og de kommer til at holde tæt, selvom han så i årene frem over er meget væk?

Michael Haslund Christensen: Men så bliver han jo hyret igen, efter at teltet kommer hjem. Så bliver han hyret til en ny ekspedition. Hvor den skal gøres færdig. Altså det er jo en 3 4 års ekspedition, som Svend lige har sat i gang. Starter i 27. Og egentlig planlagt til 34. Og det er 30. Dertil kommer hjem. Og han bliver også sendt hjem med det. Og alt stopper. Og så skal de i gang igen. Han sidder i i Peking. Der er faktisk havnebyen ud for Peking. Og venter på Svend Hedin. Og han bliver så syg. Der er han så ikke. Jeg tror, han er måske forlovet med min farmor der. Og så møder han Svend. De kommer tilbage. De skal have gang i ekspeditionen igen. Og så bliver han fyret. Og det har vi jo, hvis man ser i filmen. Det er jo et stort brud. Og i lang tid har jeg troet, at det har været fordi der har været forskellige ideologier bag. Fordi Hedin har været knyttet til Tyskland finansieret gennem Lufthansa, Skam. Og også arbejdet heftigt med russerne for at kunne få de her ting hjem igennem russisk territorium. Og min farfar har jo været med med, jeg ved ikke, hvor meget der er sprunget i fjord. Men han er i hvert fald uddannet i England. Han har British American Tobacco. Og ja, vi har i hvert fald haft en tanke om, at det har været deres konflikt, at de har haft forskellige ideologier bag sig. Hvis du sidder og læser de her breve og finder ud af, at det vidste jeg godt, at han var syg. Men han var åbenbart ret syg, og flere gange blev han sendt tilbage til det her sted og bliver isoleret og sådan noget. Og måske er det jo egentlig ikke så vildt meget anderledes end at Sven Hedin. Jeg læser dit brev i går. Altså min farfar. Han skriver som om, at han er sindssyg forelsket i den her pige langt væk stadigvæk. Og han skriver Og de min kæreste og kys og jeg elsker dig. Uden dig havde jeg aldrig været her. Og endelig har jeg fundet noget at se frem til og glæde mig til.

Bjørn Harvig: Han ligger en sygeseng alene i verden. Han ligger syg.

Michael Haslund Christensen: Så kommer Svend Hedin der og så meget pludseligt fra den ene dag til den anden, så er han fyret fra ekspeditionen og jeg. Så når jeg læser det her, så har jeg altid arbejdet. Måske har det været på det der ideologiske grundlag, men når jeg kigger igen, så kan det være, at det har været fordi han måske har været for usikker at tage med, fordi han har været for syg. Og måske endda også. Han har jo lavet så mange selvstændige opgaver, så måske er det også fordi han. Altså, sådan er det jo også med en læremester. Han kan se hvornår, hvornår han flyvefærdig og hvornår han. Altså hvornår, hvornår kan han klare sig selv? Og så har han klipperen ham.

Bjørn Harvig: Men Michael. I filmen får man indtryk af, at at Henning han har en eller anden mulig opgave for englænderne. Og Hedin har det nok for tyskerne, men må også antydning om, at han må også have noget med russerne at gøre, altså at de er nogle brikker i et eller andet mærkeligt spil og måske endda også skal holde lidt øje med hinanden.

Michael Haslund Christensen: Eller hvad? Altså ja, det tror jeg er tiden.

Bjørn Harvig: Men men men det er jo en giftig cocktail i en ekspedition. Altså hvis hvis englænderne har ønsket at Henning skulle rapportere på hans læremester.

Michael Haslund Christensen: Ja, ja, men jeg kan ikke. Altså, jeg kan ikke sige det har også været. Altså mens vi har lavet den her film, har det også været. Altså, vi har virkelig gået efter at finde ud af, hvad fanden skete der egentlig? Men nu siger du... Nu læser jeg noget nyt. Og det er jo så vildt. Med gamle ting og bøger og arkiver og forhistorie. Altså, der er jo detaljer. På det officielle plan. Der er detaljer på det personlige plan, og det har jeg lige fået fat i og se. Som jeg aldrig har set før. Det er jo det personlige plan, hvor han bare. Altså det han angrer mest, det er sgu ikke Sven Hedin og ideologier. Det er. Hvordan kan Sven Hedin klippe mig for aldrig at komme til Mongoliet igen og aldrig møde mongolerne igen. Fordi det er jo også en unik mulighed for at rejse igennem med Sven Hedin. For at møde dem, som man ligesom har et rigtig, rigtig stort hjerte for, ikke, mongolerne. Og lige pludselig er han fyret. Hvad er hans adgang til at gøre det igen. Det er ingenting. Så det han skriver mest om. I hvert fald lige det jeg har læst. Det er hvordan kan han klippe mig for min adgang til Mongoliet? Jeg kommer aldrig tilbage. Jeg er arbejdsløs. Jeg er helt herude. Hvordan skal jeg kunne forsørge dig? Så det er også som om han ligesom. Altså han. Han. Han ligesom varmer op under det og siger Elsker du mig? Eller elsker du min personlige...? Altså altså mit job eller mit eventyr? Eller hvad? Og han er måske lidt blank, fordi. Hvad fanden skal han så? Tjene penge på? Altså nu har han lavet den her familie og... Ikke familie nu, men min kone, men han skal også. Forsørge alle de her ting, så han rejser. Og nu er jeg ikke nået igennem det, men den. Bogsamling eller bogsamling jeg har fået på 100 sider, er fra han bliver fyret til han lander i Indien. Og det stopper i mig. Og så har jeg kigget lidt frem. Og der hvor han så har gennemført sin våbensmugling, det er så i.

Bjørn Harvig: Det er i Indien, fordi vi skal jo lige til Indien. Hvordan kommer han til Indien?

Michael Haslund Christensen: Der sejler han fra Tianjin. I det, som ligger lidt uden for Peking.

Bjørn Harvig: Og hvad skulle han i Indien? Hvad var hans? Hvad var hans? Det er jo.

Michael Haslund Christensen: En mellemlandning på vej hjem. Men altså. Altså, når du sejler fra. Så sejler du sydover, og så lander du i Indien. Og så videre derfra. Jeg tror altså han skriver allerede til min farmor, at han prøver at finde ud af, om der kan være et at man kan lave konsulat og man kan lave en invitation sådan en trading post ligesom hans mentor, hr. Larson. Og det beskriver han også i de her breve, samtidig med at han er forvirret og pissevred på Hedin, når han bliver fyret, og at han aldrig skal se mongolerne igen. Og han elsker ham så højt. Og nu skal jeg finde et nyt fag, og hvad skal jeg gøre? Og der nævner han, at han skal lave den her post, hvor alle skal igennem for at visa og pas og alt det der. Og det er også det, som våbenhandel i virkeligheden også er baseret på. Han får igennem sin kontakt, som han møder i Kina eller Indien, at den her våben levering skal op til. Måske hans mongolske venner. Måske er det fordi han kan få kontakt til mongolerne igen, som han blev klippet fra, fordi han ikke kan rejse med ideen. Så det er også en adgang til mongolerne, han får igennem den våbenhandel.

Bjørn Harvig: Men inden vi kommer til våbenhandel. Han kommer til Indien. Og hvad sker der så? Michael Fordi han. Han drager jo nordpå. Så vidt jeg husker. Altså, han tager op i Himalaya. Ja, ja.

Michael Haslund Christensen: Men det er fordi han skal. Altså Indien. Kommer du ind med skib? Så kommer du ind til en havneby. Og hvis han skal i gang og op til Chania. Op ad bygge sit konsulat og se, hvad der er der. Så møder han. Altså engelsk administration i Indien. Ja. Og han møder så sin [shumberg]. Som også er med i filmen. Som er ham, der kortlægger. Hvad sker der oppe i det område, som. Ikke rigtig ved noget om? Han har været inde i Xinjiang fra fra Himalaya siden min farfar har været i Xinjiang fra Taklamakan og fra nord. Og de skal på en eller anden måde forene. Hvordan kan de som det engelske imperie komme op og være en faktor i i i fremtiden? Hvad sker der i det her område? Og en af de ting, som så også er beskrevet i filmen, det er jo at at guvernøren vil have våben, og mongolerne hjælper ham, og de hjælper mongolerne, og de hjælper guvernøren, og de har bedt om våben fra englænderne for at kunne modstå russerne. Englænderne vil ikke give det, de beder om.

Michael Haslund Christensen: Russerne giver mere. Men i hvert fald det, som englænderne giver. Det er så det, som min farfar kommer og er med til at levere, og de kommer så op til til den mongolske. Altså hans gamle ven der. Men hvad min farfar også skriver til min farmor, det er, at når de går op med alle de våben, så er det hans opgave igen at være karavane fører. Så han skal skaffe de der 130 æsler eller muldyr, der skal bære de her våben igennem Himalaya. Den kan købe for 32 rupees. Og så siger han så Når vi kommer på den anden side, så har jeg min løn, plus at jeg kan sælge de her muldyr for 110 eller 120 rupees. Så han har så en startkapital til at komme i gang med at lave det her konsulat på den anden side. Så det er både våben og kan du sige. Det giver ham adgang til at få en grundkapital, og så inviterer han min farmor med. Det bliver vores liv. Det er det, vi skal lave. Vi skal være konsuler i Vest Kina.

Bjørn Harvig: Lidt inspiration af ham svenskeren der sad Hertig Larson.

Bjørn Harvig: Larsson, men det er jo et vanvittigt kompliceret spil. Det blev kaldt The Great Game. Altså de store imperier, der slås om kontrollen i det her område. Michael ved ved Henning, at han måske frivilligt er blevet en brik i det her. Altså leverer våben gennem Himalaya til til mongoler og så videre. Altså.

Michael Haslund Christensen: Jeg tror, det er det, der er den store ting. Det er ved kommunismen brede sig sydover og blive en del af det kinesiske imperium, som er i, som er i knæ rent ledelsesmæssigt. Eller er det en mulighed for England at udvide sig, fordi.

Bjørn Harvig: Alle vil have en bid af Kina?

Michael Haslund Christensen: Alle har en bid af Kina, og så er det jo ideologisk altså. Er du tysk, er du engelsk, er du fransk eller er du russisk eller kommunistisk? Og der hænger han jo så bare på den engelske og udvider fra Indien for at få sin bid af Centralasien på den måde. Men jeg tror, at det som som han er drevet af, som var deres motivation for at rejse til ydermongoliet i helt, da han var

ung og i starten af tyverne, det var, at de landbrugskollektiver, der var i danske andelsmejerierne eller andels farmene, at i stedet for at de skulle opgives på grund af at kommunisme rykkede frem og det blev tvangs kollektivisering, så kunne han igennem at lave den her farm, kunne han rykke det syd for en grænse, som ikke var kommunistisk, og så kunne de fortsætte den der model med andelsbevægelse, som var dansk. Men, men, når kommunismen så igen kommer ned over Mongoliet i '24 og de selv bliver skubbet ud i '25-26, Så man er bare klar over, at det her udvider sig og man er også bange for, og man ved også at mange mange mange kræfter, det er dem de slås imod i Kina for overhovedet at få tilladelse til at rejse igennem med Hedin. Det er også studenterbevægelsen, og studenterbevægelsen er også meget tæt på, hvad der foregår fra fra Rusland og sådan noget. Så jeg tror bare i virkeligheden, at det er to flanker, der siger: Hvor meget udbreder kommunismen sig og hvor? Hvor? Er imperiet? Hvornår holder det? Altså, hvad bliver truslen mod det store engelske imperium? Og der er han så på den engelske side, ik? Ja.

Bjørn Harvig: Og kan du fortælle, hvad der så sker, når han kommer kommer frem? Altså lykkes det ham at etablere det her konsulat han havde en drøm om?

Michael Haslund Christensen: Nej, det gjorde det ikke. Fordi at på vej hjem efter aflevering af de her våben, så bliver han ramt af en lavine og bliver smadret fuldstændig. Mister... Jeg tror hans ben brækker 32 steder og Han bliver hjulpet ud af de, der.

Bjørn Harvig: Ligger begravet i sneen.

Michael Haslund Christensen: En lavine bedækker ham eller dækker den fuldstændig. Så bliver han hjulpet ud af sine folk af sin sherpa og bliver bragt ned til sikkerhed og bliver fragtet hjem med skib igen. Men så har han jo altså han er... Han er jo handicappet nu. Altså hans. Hans ene ben er 2 3 tommer kortere end det andet, og han ligger i sygeseng i Stockholm i lang tid. Det er også derfor, at han får skrevet sine bøger sammen med min farmor, som så bliver gør ham berømt som opdagelsesrejse og forfatter. Men det er jo allerede i starten af 30'erne, og så kommer der familie. Min far blev født i 66 eller 33, og så kommer der krig, og så er det først i næ. Så nej, så kommer han på fode igen. Så i 27, 36, 37, 38 Der etablerer han sin egen egne ekspeditioner, som er dansk centralasiatiske ekspeditioner, som tager op til det her område i Manchuriet, altså Manchu, som på det tidspunkt var japansk besat.

Bjørn Harvig: Nordøstlige Kina?

Michael Haslund Christensen: Og der laver han så sin store indsamling til Nationalmuseet.

Bjørn Harvig: Hvem har han med på den tur?

Michael Haslund Christensen: Jamen, det er jo danske forskere.

Bjørn Harvig: Så det er kun danskere.

Michael Haslund Christensen: Det er primært Sven Hedin og den svenske, hvor han kommer ind.

Bjørn Harvig: Det må være meget attraktivt at komme med andre danskere og komme med Henning Haslund på det tidspunkt.

Michael Haslund Christensen: Ja, plus at det er en meget, meget stor ting. Altså, der er vi jo lidt det samme, som da han selv startede efter Første Verdenskrig. Der er vi så lige på den anden side af det lige nu. Vi brøler lidt, fordi det er jo en krigsperiode, hvor alt er lukket ned og altså. Men han prøver i hvert fald etableret, og han tager de bedste forskere fra Danmark med derud for at lave indsamlinger til Nationalmuseet. Det er dem, der finansierer ham, og han laver selv det, der hedder Den Danske Ekspeditionsfond, som er basis for hele det her projekt, og jeg ved ikke, hvor mange danskere han er med, men han får i hvert fald samlet ind. Næsten alt hvad der er her på Nationalmuseet er fra den her ekspedition.

Bjørn Harvig: Michael, det kunne være vildt spændende, hvis du altså har den viden. Det kan være vildt spændende at høre om hvordan. Hvordan er en tid på sådan en ekspedition? Altså, det er jo årelange ekspeditioner, og han har sikkert nogle folk med, der måske aldrig rigtig har været ude af Danmark så meget før. Altså hvordan? Hvordan ser ikke ud i sin dag ud. Men hvordan ser en uge ud en måned ud på sådan en ekspedition, hvor man faktisk har et opdrag ud, at man skal ud og finde ting? Der er altså kulturelle barrierer. Det er sikkert vildt hårdt at være af sted, hvor de bliver syge og skal have styr på dyr, og de skal flytte sig hele tiden. Altså, det er jo det. Det må virkelig være.

Michael Haslund Christensen: Det er jo helt vildt. Jeg synes, det er fedt. Altså det er jo også enormt meget energi og adrenalin bare at være af sted. Altså de største udfordringer, det er kommunikation som regel ikke. Jeg aner det ikke på det der, men jeg har selv været på store projekter i Ghana og Japan og Kina og Mongoliet og alt muligt. Og det er hellere igen. Og det var hans åbenbart Hans store evne til at være i dialog og i tillid til folk. Og på en eller anden måde kan man sige hans karma har virket i det her område.

Bjørn Harvig: Ja, Michael, jeg har faktisk cyklet igennem Mongoliet. Så tog jeg min min kæreste med, eller vi blev enige om, at vi kunne tage til tage tage ud på en lang cykelrejse, og så cyklede vi blandt andet. Vi havde fire måneder på cykel, og vi tog igennem Mongoliet, hvor vi cyklede en måned.

Michael Haslund Christensen: Var det ikke vildt?

Bjørn Harvig: Jo, nu har du jo selv været der, så nu ved du, hvordan det er at stå på steppen der. Og vi havde fået fingre i et gammelt kommunistisk kort, hvor der du ved, der stod det hele var asfalteret, og det var otte kilometer ud af Ulaanbaatar fra hovedstaden og så fordele vejen. Så ud over stepperne i 14 forskellige jeep tracks, og så havde vi 800 kilometer uden asfalt. Men.

Michael Haslund Christensen: Men, men. Man føler sig. Altså, jeg kaldte det Det grønne hav. Altså, det er jo som at være på havet bare i.

Bjørn Harvig: Det, så du ved, at himlen er blå og pludselig begynde at blive lyserød? Vi tænkte Hvad i alverden var det? Og så er det op med teltet. Og fem minutter efter kom der en sandstorm. Så lå vi der og holdt om hinanden inde i teltet. Okay. Eller sætte teltet op på steppen. Og så langt, langt ude kunne man høre hunde. Og vi tænkte Åh nej. De havde fået færten af os. Fem minutter senere stod vi og kastede sten efter ti hunde, som sikkert var hunde, der tilhørte en eller anden nomadefamilier, der har slået telt op. Og hvad lavede vi på vores cykler der så?

Michael Haslund Christensen: Og I har ikke noget våben med?

Bjørn Harvig: Altså kun sten. Jeg skal jo ikke stå og skyde. Skyd jer.

Michael Haslund Christensen: Nej, men det kan du sige. Det er jo heldigt nok, når man sidder i København og siger det. Men der er jo. Altså, der er jo en grund til, at man har våben. Altså for at forsvare sig mod hunde. Det er ikke fordi man skal skyde nogen, men det er bare.

Bjørn Harvig: Fordi de er nogle aggressive sataner, det må man sige. Men jo altså, det er råt. Hold. Hold da op, det er et råt sted. Det er vildt sted. Det er endeløst steppe og barsk land. Og nu kommer de der på deres kameler. Hvor skal man finde mad? Hvor skal man finde vand? Hundredvis af dyr. Osv.

Michael Haslund Christensen: De kommer også med... men de har jo cash med, så de betaler også folk. Og de har stringere og fixer, som det hedder i dag. Og det er det, jeg vil sige. Det er en del af en organisation. Hvordan du får det bygget op. Fordi det, der er det vigtigste, når du er ude, det er jo også, at du kan holde en vis hygiejne. Og din mad er okay, så du ikke bliver syg. Og jeg har faktisk ret sjældent hørt om de her sygdomme, som folk er. Måske endda Når jeg nævner det, er Henning, som bliver syg et par gange, at han er udfordret. Han kan ikke klare det. Men det er jo en enorm risiko. Hvis der er en, der bliver syg undervejs. Dels fordi du kan smitte, men også fordi at så skal alle vente på dig.

Bjørn Harvig: Ja, så bliver man en klods om benet på de andre.

Michael Haslund Christensen: Ja, og det er det værste i den her sammenhæng, ik?

Bjørn Harvig: Vi kan prøve at give nogle eksempler på, hvad de. Hvad de samler ind, altså hans. Hans samling her på museet er faktisk ret berømt.

Michael Haslund Christensen: Ja, der er en ting der er vildt. Det er hans shaman dragt indsamling. Fordi det er jo virkelig. Og så lydindstillinger selvfølgelig.

Bjørn Harvig: Jo, men shamanerne, prøv lige at fortælle, hvad det er for en størrelse. De her åndemanere eller hvad kan man kalde dem?

Michael Haslund Christensen: Jamen det er jo lokale guder eller lokale kits. Altså shamanerne er jo nogle vilde nogen. Ja, det var det første jeg selv blev interesseret i, da jeg ligesom jeg skulle til Mongoliet for første gang i 86 for at følge i Hennings sted der. Min far havde etableret en film ekspedition derude, og det skulle jeg være med til. Og jeg vidste bare, at jeg ikke skulle læse en masse. Men jeg vidste, at jeg fandt det der shamanerne interessant. Og så det, der var så vild med dem, det er, at de jo, de har kontakt til en, en ydre verden, en anden verden. Og det er jo ret vildt. Også fordi selv i dag så er shamanerne... Jeg kender rigtig mange shamaner der er. Lige nu er der 6 shamaner, som ligesom inden for de sidste to år er kommet i nærheden af mig på en eller anden mærkelig måde. Og jeg skal have dem samlet, fordi de kan. Så er det.

Bjørn Harvig: Også her i København?

Michael Haslund Christensen: Det er i København, og det er nogen danskere. Det er nogen. Det er alle mulige tilfældige mennesker. Og så sidder vi og snakker lidt. Og så laver du så siger Jamen jeg har de der evner der? Kan det der? Hvad? Okay, så. Så vi skal have et træf her snart. Der kommer et. Der var faktisk en en en shaman. Fordi der var en stor udstilling hernede med de her dragter, som lige har været på Nationalmuseet. Og så er der en. Mongolsk storby shaman. Det er begyndt at vokse. Altså det ikke længere ude i marken eller ude i historien. Men de kommer til byen. For det er der, folk bor. Og vi havde arrangeret, at han skulle komme hertil for ligesom at se, om der var stærke kræfter i de her dragter. Og i alle de her ting, som er genstande, som ligesom har ånderne i sig. Eller om det var bare ren genstand. Fordi det kommer tilbage til. Han blev så forhindret i, at hans mor bliver syg, og han skal betale. Og lige pludselig så er det sådan nogle steder. Hvis du får en sygdom, så kan det koste dig al din formue. Han har i hvert fald ikke penge til komma, så den her tur blev aflyst.

Bjørn Harvig: Spændende eksperiment. Ja.

Michael Haslund Christensen: Så det blev ikke til noget, men lige præcis den samme ting, fordi min farfar får de her genstande. Så for det første er shamanerne truet, fordi kommunismen kommer igennem, og så har du en fælles fremtid. Du kan ikke have en shaman, som ligesom er høvding i en stamme, og at den stærke og den vise og den, der kan se frem, det går bare ikke. Så de er nærmest truede, hvis du har det. Hvis du har den her evne, så bliver du så. Så bliver det mere og mere hemmeligt og mere og mere lukket ned. Og det mærker man jo også. Så når min farfar så opsøger dem og mærker dem og hører dem. Han har en vild historie, fordi han er jo en indspilning. Han har nogle store lakplader, han indspiller med, og han bliver nysgerrig på de der så.

Bjørn Harvig: Hvor han indspiller både musik, men også interviews.

Michael Haslund Christensen: Med shamanerne messen og deres trance og sådan noget. Og da det er så hemmeligt eller det er det i hvert fald ikke noget med fremmede mennesker at gøre. Så han kan komme ind i jeres telt der til den her ceremoni, de laver og sådan noget. Det kan han ikke. Så får han en mikrofon ind. Og hvor de så sidder og messer og går i trance og alt det der. Og han må ikke være derinde. Han har sin mikrofon. Så den indspiller han fra et andet telt ved siden af. Og så næste morgen, når de alle sammen vågner, så sætter min farfar hans optagelser i afspilning. Så lige pludselig foregår hele denne her ceremoni inden for min farfars telt. Og de sagde What the fuck altså! Hvad sker der med ham her? Og så bliver han så nåå ret vild type, ham der. Og så bliver han inviteret ind. Og der snakker han så og snakker sig frem til at han har jo selvfølgelig sit ophav med at skulle skaffe dragter og genstande og sådan noget. Og så får han dem.

Bjørn Harvig: Hvordan får han fat i de dragter der? De vil vel ikke af med dem? Altså, det er jo noget helligt for dem.

Michael Haslund Christensen: Jo, det er helligt. Men de, han har i hvert fald en historie, jeg kender til. Og jeg kender mange historie, men en af historien er jo, at han. Han har en hængelås bl.a. og den hængelås får de så transformeret alle de åndelige kræfter ned i hængelåsen. Så alle de ting genstande der sidder på en dragt, de bliver overført til hængelåsen. Så får de hængelåsen med alle ånderne, og så får min farfar dragten, som så ikke har ånder i sig mere, fordi de alle sammen overført til hængelåsen.

Bjørn Harvig: Det er jo meget smart at gøre det på den måde.

Michael Haslund Christensen: Så er alle jo glade.

Bjørn Harvig: Ja, Michael efter krigen. Der er en pause i krigen, og så tager han jo tilbage til Centralasien. Han tager til Afghanistan. Ja, hvad skal han der? Hvor er vi henne, da vi er i slut 40'erne?

Michael Haslund Christensen: Vi er slut. 40'erne, vi er 47 48. Der har han etableret en ny dansk centralasiatiske ekspedition, og det, som de vil lave, er, at de vil. De vil. Han har været ved Indien, og så er han i gamle dage. Rigtig lang tid siden, da Djengis Khan var der og Den Gyldne Horde var ude, så var der jo en hel stamme der endte nede i Afghanistan, som stadig er der. Så de hedder Hassan ikke?

Bjørn Harvig: Det kan godt passe. Ja.

Michael Haslund Christensen: Så det var i hvert fald en mongolsk stamme, som fra 1200 tallet havde trukket sig tilbage og levede der og er en ret stor befolkningsgruppe i Afghanistan. Det er den ene ting. Den anden ting er, at det ligger jo på passene. Hvis du skal vest om Himalaya, så er der jo Afghanistan. Ellers skal du ret langt ud østpå, for Himalaya.

Bjørn Harvig: Vokser ud i Pamir bjergene, som kommer ind i Afghanistan.

Michael Haslund Christensen: Du skal op og ligesom igen kæmpe for det britiske imperium. Så skal du ligesom have den vestlige flanke. Den østlige flanke har han ligesom lavet sig i alliancen med japanerne. Godt nok har japanerne været på den tyske side under krigen, men sidst han var sammen med dem var i 38 i Manchuku, som var japansk besat. Nu er der en helt ny historie. Men han arbejder. Han ved i hvert fald, at japanerne også er interesseret i, at kommunismen ikke breder sig sydpå. Kina er jo ikke kommunist på det tidspunkt. Det er først i 49, at Den Kinesiske Folkerepublik bliver etableret. Så der er en masse turmoil der. Så jeg har stadig en fornemmelse af også ting. Jeg har læst, at hvis du starter i vest med før, at England har droppet Indien. Før kommunismen er kommet rigtigt ind i Kina. Og så så de snakker om en trekant. Så det er fra Afghanistan op til Xinjiang og ud til Indre Mongoliet, som hvis det lykkes, så kan de igen i det der konspirationen om The Great Game lægge en linje imellem, så de kan på en eller anden måde kontrollere udbredelsen af kommunismen og bevare imperiet. Det er den ene ting, og den anden ting er, at de der massakrer, som de så kan forsker i i forhold til mongolsk afstamning, og hvad der er bevaret kulturmæssigt igen også med musik og redskaber og alle de her ting. Der dør han i 48.

Bjørn Harvig: Ja, fortæl. Han ligger begravet i Kabul. Ja.

Michael Haslund Christensen: Det er det, der sker. Også interessant. I går læste jeg alle de her breve, der sker. Altså, han er der i 47 og 48. De har sendt ham af sted. De er lidt bekymrede for hans blodtryk og hans helbred i det hele taget. Og altså han har højt blodtryk. Han arbejder i højderne. Afghanistan ligger rigtig højt og bliver træt. Alt for træt. Og de er bekymrede for ham.

Bjørn Harvig: Ekstremt barsk land og mega bjerge Og så.

Michael Haslund Christensen: Så han dør af forhøjet blodtryk. Og altså nærmest altså han dør der i 48, og de kan ikke få ham hjem. Og da jeg læser nogle breve fra lederen af Geografisk Selskab herhjemme, og de prøver at få ham hjem og skriver til min farmor Hvad skal vi gøre med de danskere, der tilbage på den Afghanske. Dansk-Centralasien ekspedition i Afghanistan prøver hele tiden gennem Kulturministeriet at få ham ud. Men du må ikke brænde folk. De skal begraves i forhold til den muslimske tro. Så først er det et år efter må de grave ham op. Så går der to år, som de graver ham op. Men der er ikke nogen seng kister i Afghanistan, så du kan heller ikke flytte et lig. Så det ender med, at han bliver begravet i Kabul, og der er en mindehøjtidelighed i København.

Bjørn Harvig: Har du været der?

Michael Haslund Christensen: Jeg har været der, da det åbnede op efter 9/11 i 2002. Så fik vi en. Så fik min far en anledning til at komme derud, og så tog han mig med ud, og vi lavede. Vi besøgte vi graven der.

Bjørn Harvig: Hold da op Michael. Tusind tak for en meget spændende snak i dag.

Michael Haslund Christensen: Selv tak.

Bjørn Harvig: Den yderste grænse er produceret af kontoret Juul for Nationalmuseet og Radio Loud. Find serien på vorestid.dk eller der hvor du normalt finder dine podcasts.

[Vores Tid – Nationalmuseets Mediehus](#)

[Den yderste grænse 1:7 Henning Haslund-Christensen](#)

Produceret af kontoret Juul for Nationalmuseet og Radio Loud